

TORSA STENAR

En knapp mil söder om Nässjö ligger en märkvärdig fornlämning – ett järnåldersgravfält med ett 10-tal synliga gravar; en stor treudd, tre domarringar, två fyrsidiga stenkretsar, två runda stensättningar, ett par resta stenar samt en kvadratisk stenkrets bestående av fyra hörnstenar som samtliga vilar på tre klumpstenar. Till detta finns sannolikt ett antal ytterligare gravar som inte är synliga ovan torven, utan som först kan ses vid en arkeologisk undersökning. Gravformerna gör att gravfältet kan dateras till mellersta järnålder, ungefär 200–600 e.Kr. Treudden och den största domarringen på gravfältet uppmärksammades i samband med en fornminnesinventering i slutet av 1920-talet. Då var platsen igenväxt, stenarna i domarringarna omkullfallna och i treudden fanns en stor plundringsgrop.

Gravplatsen uppmärksammades ånyo 1937 inför en turistsatsning i Nässjöområdet. Efter en pengainsamling och med tillstånd från Riksantikvarieämbetet genomfördes åren 1938 till 1940 en restaurering av gravfältet. I samband med detta undersöktes också treudden, men inga spår av någon begravning påträffades, möjligen beroende på att den plundringsgrävt tidigare, men den kan också haft ett annat syfte. Treuddar har föreslagits kunna symbolisera världsträdet Yggdrasil och dess tre rötter.

En speciell gravform är den med tre underliggande klumpstenar varpå ytterligare en stor sten vilar. De finns på åtminstone tre gravfält i Jönköpings län och ingår i runda eller fyrsidiga stenkretsar. De är också vanligt förekommande på bland annat Öland. Gravtypen är besläktad med den så kallade järnåldersdösen vilken kan tolkas som en symbolisk port, där de levande kunde möta de döda och vice versa. Just portkonstruktionen i olika varianter återfinns på en mängd gravfält under järnåldern. I Småland framför allt under mellersta järnålder, men under yngre järnålder även längre norrut.

Vid upptagning av en stubbe mitt i den största domarringen närmast treudden påträffades 1958 ett vackert lerkärl under en täcksten, med närmare ett halvt kilo brända människoben. Kärlet kan dateras till cirka 400 e.Kr.

Gravfältet vid Torsa stensar med en ovanlig gravform som också återfinns på gravfältet i Fagertofta norr om Nässjö och Madagravfältet söder om Tranås. Den fyrsidiga stenkretsen bestående av fyra döslänkande konstruktioner med tre stenar som underliggare och en klumpsten ovanpå. Foto Jönköpings läns museum.

Torsa stensar, 8 kilometer söder om Nässjö. En stor treuddig stensättning, en så kallad treudd, som förekommer på gravfält under järnåldern. I bakgrunden skymtar stenkretsarna. Innan restaureringen 1938–1940 var samtliga stenar omkullfallna och treudden var skadad, i mitten fanns en plundringsgrop. Foto: Jönköpings läns museum.

SMULTRONSTÄLLE 95

Fornlämning: L1974:1508

HITTA HIT

Gravfältet ligger en knapp kilometer söder om Spexhultasjön, intill ett vägshål.

Koordinater:

N 6382754, E 480369 (SWEREF 99 TM) // 14° 40' 19.41" E 57° 35' 12.22" N (WGS84)

Se även <https://app.raa.se/open/fornsok/>. Sök med L-nummer ovan.

SMULTRONSTÄLLEN

Ute i landskapet finns massor att upptäcka! Läns museet presenterar här smakprov på sevärdheter i Jönköpings län med utgångspunkt i kulturmiljöer och kulturarv.

Här finns välkända kulturminnesmärken såsom Habo kyrka och domarringarna i Smålandsstenar, men också mer okända pärlor såsom flottningsslämnarna i Valån och Stengårdshults kyrka. I länet finner vi många spår efter forna tiders människor och verksamheter, allt ifrån slott- och herresäten till övergivna vägbanor och odlingsrösen i skogsmark.

Vår tanke med Smultronställen är att det ska locka till utflykter i kulturlandskapet – där finns vår historia, som tar sig olika uttryck i den fysiska miljön. Det är ett arv värt att uppleva och värna. Under rubriken Smultronställen kommer vi allteftersom fylla på med ännu fler sevärdheter, både för länsbor och långväga besökare. Ju fler som upptäcker dessa pärlor, desto större möjlighet att de bevaras för framtiden.

FAKTA

I Jönköpings län finns över 40 000 registrerade fornlämningar, 87 riksintressanta kulturmiljöer, närmare 130 byggnadsminnen, ungefär 150 kyrkor, 100-talet hembygdsgrändar med samlad äldre bebyggelse, ett stort antal industrihistoriska miljöer samt två kulturreservat. Därtill finns också ett stort antal kulturmiljöer med bevarandevärd bebyggelse. En del av dessa kan man få information om via länsstyrelsens och kommunernas hemsidor. Man kan även hitta beskrivningar via de olika hembygdsföreningarnas respektive sidor.

BRA ATT VETA

Tillgängligheten till de olika smultronställena varierar. En del är välskyltade, enkelt tillgängliga och uppfyller krav på parkeringsplatser etc. Andra kräver mer av besökaren, kanske behöver man gå en längre sträcka för att nå sitt mål, ibland är det snårig skog och väl framme möts man kanske av en trasig skylt (om det ens funnits någon). Platserna bär dock alltid på en spännande och intressant historia.

Notera också att många av de kulturhistoriska byggnaderna är privatägda och endast tillgängliga för exteriör beskådan. Respektera privat tomtmark. Många kyrkor är öppna sommartid. Under andra tider på året brukar man kunna kontakta kyrkvaktmästaren som öppnar upp.

